

46/2 1872

1872
37

53.286

CRITICA BIBLIOGRAFICA

DE

DOCTORULU BRANDZA.

REINREGISTRAT

17 FEB. 1941

Biblioteca Universitatii Iasi

2446 / II

„Si tacuisses philosophus mansisses.“

B.C.U.- IASI 586117

547.392

Iasi.

TIPOGRAFIA D. GHEORGHIU.

1872.

2446/5

CONSECINTIELE IGNORANTIEI

séu

CRITICA BIBLIOGRAFICA

asupra

ZOOLOGIEI PRELUCRATE

de

D-LU GR. K. MANDRU.

Profesoru la liceu si la scól'a technica din Iasi.

In faci'a circumstantieloru in cari me afla nu asi fi intreprinsu o lucrare asiá de delicata, cá aceea de a face critic'a bibliografica a Zoologiei prelucrate de D-lu Mándru, daca nu asi fi vediutu cá, pe de o parte este menita de cõtra acestu autoru a aruncá lineamentele celoru d'antai cunoscintie in spiritele juniloru elevi, éra pe de alta parte cá se dà o mare estensiune in mai multe gazete anuciuriloru aparitiunii acestei opere, si conditiunile avantagióse cu cari autorulu invita pe dori-tori de a si-o procurá.

Acestea sunt motivele cari, cu mare regretu, m'au determinatu a aretá cetitoriloru mei, care este valórea scientifica a acestei Zoologii, in care se pare cá autorulu nu ar' fi avutu altu scopu de-cátu numai acel'a de a *fal-sificá sciint'ia* si a ni *demonstrá*, in acelasi timp, cá limb'a francesa nu-i este tocmai limb'a straina cea mai familiara.

În adevăru, fôra că cineva sa-si consume multu timpu, va puté lesne sa se convinga, numai percurgêndu Zoologi'a D-lui Mândru, că acésta opera:

a. În mare parte este o traducțiune bucatita mai cu sêma din tratatele de Zoologia, a D-lor Milne si Alfons Edwards, si Paul Gervais;

b. Că este plina de erori de traducțiune;

c. Că pucînele facte adause, probal minte de prin reminiscentiele sale scolare, nu sunt de-cătu erori științifice grosierie.

I.

Pentru a se incredinția cineva că, în cea mai mare parte, Zoologi'a *prelucrata* de D-lu Mândru este tradusa, va fi de ajunsu că sa o deschida ori la ce pagina, la norocu, pentru că se veda că traducțiunea este textuala:

Deschidu la pag. 63, unde citescu:

„Iacheloniene partile toraco-abdominale a trunchiului sunt de ordinariu acoperite de mari placi epidermice care constituie scarii acestoru animale”

Deschidu si Zoologi'a D-lui P. Gervais la pag. 324, unde de-asemine citescu:

„Chez les chéloniens les parties thoraco-abdominales du tronc sont habituellement recouvertes de grandes plaques épidermiques qui constituent l'écaille de ces animaux”

Deschidu la pag. 85, unde citescu:

„Invaliditatea echinodermiloru este de ordinariu *prevăduta* de borte dispuse cu regularitate prin care iesu cîrî-tentaculiforme, unu felu de papile datorite de contractilitate acaroru funcțiune cea mai aparenta este de a servi la *pîpăitu* candu ele voescu a adera la alte corpuri”

Deschidu si Zoologi'a D-lui P. Gervais la pag. 403, unde de-asemine citescu:

„Le têt des échinodermes est habituellement *percé* de trous disposés avec régularité, par lesquels sortent des cirrhes tentaculiformes, sortes de papilles *doues* de contractilité dont la fonction la plus apparente est de servir d'*attache* à ces zoophytes lorsqu'ils veulent adhérer à d'autres corps.”

Deschidu la pag. 82, unde citescu:

„Multi din tunicierei remauu de ordinariu ficsati de corpuri sub-marine, *intimpulu celei dintaiu vraste, cand ei sunt mobili* si prevediuti de unu prologimentu codiformu, analogu cu coda tetardiloru”

Deschidu si Zoologi'a D-lui P. Gervais la pag. 397, unde de-asemine citescu:

Beaucoup de tuniciers restent habituellement fixés aux corps sous-marins, *sauf toutefois pendant leur premier âge*, durant lequel ils sont mobiles et pourvus d'un petit prolongement caudiforme rappelant la queue des têtards”

Deschidu la pag. 71, unde citescu:

„Insectele in viati'a loru tenera 'si scimba mai de multe ori pelea si presinta mai totu deauna unu fenomenu din cele mai singulare. Cea mai mare parte din ele esindu din ou nu sémăna nici cu parintii loru, nici cu aceea ce voru deveni mai tardiu si suferu inainte de a ajunge la starea perfecta, scimbări asiă de considerabile incatu constitue o adevarata *metamorfosa*.

Deschidu si Zoologi'a D-lui Milne Edwards la pag. 27, unde de-asemine citescu:

„Dans le jeune âge les insectes changent plusieurs fois de peau, et presentent presque toujours un phénomène des plus singuliers La plus part d'entre eux en sortant de l'œuf ne ressemblent ni a leurs parents ni a ce qu'ils deviendront plus tard et subissent avant d'arriver à l'état parfait, des changements si considerables que”

Nu numai că ar' fi superfluu de a mai continuá această comparațiune, dar' chiaru me sîi temu sa nu desgustu pe lectoru în citirea acestei critice bibliografice.

II.

Totu atîta' i va fi de fusioru cetitoriului meu, sa' cape-te o idee si despre forci'a autorului nostru în limb'a france-sa, numai daca va avé pucîna buna vointia pentru a-si aruncá privirile sale asupra pasagiilor de mai susu, unde va puté constatá:

În pasagiulu d'antaiu cuventulu de *écaille*, tradusu prin *scaiu*; cându si copii sciú că *écaille*, în limb'a france-sa, vra se dica *solzu*, séu în casulu de facia, candu este vorb'a de carapacelê bróscelorú-cu-tiestu, vra se dica *bagá*,

În pasagiulu alu' doile, cuventulu *percé* (spartu) tradusu prin *prevediutu*; cuventulu *douées* (indiestrate, dotate), tradusu prin *datorite*, si cuvintele *servir d'at-tache* (a servi de aninatu), traduse prin *a servi la pipaitu*.

În pasagiulu alu treile, dupa traducerea D-lui Mân-dru, s'ar' întielege că tunicierii în timpulu celei d'antaie vreste sunt si mobili si ficsati, pe candu citindu tec-stulu originalu vedemu, că tunicierii sunt de ordinariu ficsati, afara numai în cele d'antai timpuri ale vrastei lorú candu sunt mobili... etc.

Daca asi cautá sa punu în reliefu tóte erorile de traduc-tiune din oper'a D-lui Mándru, mi-asi impune o sarcina difi-cila, acestea fiindu fôrte numeróse; cá-ci pe cátu vedu D-sa nici macaru cunósce semnificatiunea cuvintelorú, de vre-me ce traduce mai la fia-care pagina: cuventulu *atteignent* (ajungu) prin *atingu*, cuventulu *éprouver* (a suferi, a sim-ti) prin *a încercá*, cuventulu *voile* (velu) prin *valu*, cu-

ventulu *Lezard* (sioparla) prin *Lezardu*, cuventulu *Limaçon* (culbecu) prin *Limanson*, si cuventulu *faux-cerebrale* prin *falsi'a-cerebrala*, candu ori-cine scie cà despartitur'a ce pórtá numele acestu din urma, de *faux-cerebrale*, *falx cerebri*, este numita astu-feliu din caus'a formei sale care sémenea cu o *cósa*, ce se dice in frantiuzesce *faux* si in latinesce *falx*.

Esemplesle acestea, fôra de a mai fi imultite sunt, mi se pare, inca suficiente pentru a dá o idee cetitoriloru mei, si despre slabulu poliglotismu a D-lui profesoru de la Liceulu nationalu.

Tóte câte amu aretatu póna aicea, se potu inca iertá voinicului nostru antoru, cà-ci „*errôre humanum est.*“

III.

Ceea ce este insa in adeveru gravu si neertatu, este, cà a indrasnitusa *falsifice un'a din sciintiele cele mai esacte*; acésta fapta, pe care eu nu o potu calificá altu-feliu de-cátu cá o *crima de lèse-science*, devine cu atâta mai seriósa, cu câtu se vede scopulu la care destina autourulu oper'a sa¹.

Pentru a atrage atentiunea lectoriloru asupra eroriloru sciintifice grosiare, si de totu numeróse, ce amu intelnitu citindu oper'a acestui autoru, nu voi mentioná de-cátu numai câte-va dintre ele, cari-mi sunt inca presente in spiritu :

Asiá, vedu cà D-lu Mândru ne spune, la pagina 6, cà, *sfîrcurile si ósele nu sunt de-cátu o modificatiune a tieseturei coniective!!* Ceea ce inaintéza D-sa aice denota deja o ignorantia clasica, de care se gasesce su-

¹⁾ Pentru usulu clasei a II-a gimnaziala de ambele secse.

ferindu; cà-ci, dacă 'si va dá ostenéla sa citésca cartea cea mai elementaria, va vedé cà ceea ce ni spune D-sa, nu numai cà nu este adevèratu, dar' nici macaru aparintia de adevèru nu presinta.

La pag. 7 dice cà muschii masseteri si-aru luá puntele loru de insertiune, pe de o parte la ósele macsilarie (fôra macaru sa spuna la care óse macsilarie, inferióre sèu superióre), éra pe de alt'a la óssele temporale, candu ori-cine, care are cea mai mica notiune de anatomia, scie cà muschii masseteri 'si iau insertiunile loru de fia-care parte a fechiei: pe de o parte in josu la faci'a esterna a macsilariului inferioru, éra pe de alta in susu la arcad'a zigomatica, si nici de câtu la osulu temporalu, cum spune D-sa.

La pag. 9 si 27, D-lu Mândru ni vorbesce de *muschii diafragmei*. Ôre a descoperitu D-sa cà diafragma are mai multi muschi? N'are aerulu sa fia asiá de abilu.

La pag. 12, ni vorbesce de *canalulu lui Choledocu*. Se vede cà D-sa crede cà *choledocu* este numele vre unui anatomistu; apoi se insiéla D-sa si mi-e frica cá nu cumu-va sa-lu invetie elevii sei, cà numele acestui canalu, care-i arata rolulu seu, este un cuventu grecu, ce deriva de la $\chi\omicron\lambda\lambda\eta$, bila, si $\delta\omicron\chi\epsilon\varsigma$, care contine.

La pag. 10, ni spune cà pintre vilositatile intestinului se vedu tuburile lui Liberkuhn. Acést'a me face sa credu cà D-lu Mândru a fostu mai fericitu de-câtu chiaru Liberkuhn, care n'a fostu in stare sa véda de-câtu numai orificiele ghinduriloru ce pórtá numele seu fôra o preparatiune microscopica prealabila.

La pag. 12, ni spune că *bil'a* in generalu se mai numesce si *fiere de Bou*, de unde ar' urmă, dupa D-lu Mandru, că *bil'a* omului se dîce *fiere de bon*.

La pag. 29, ni spune că in rerunchi s'ar' operă că fenomenu fisiologicu normalu, *infiltratiunea urinaria*, candu ori-cine scie că de câte-ori se intempla că o asemîno *infiltratiune* sa aiba locu in rerunchii unui omu s'eu ai unui animalu, acést'a este unu accidentu anormalu patologicu, a caruia consecintia este mórtea, care urméza in cele d'antai óre ale declararii sale.

La pag. 32, ni spune că crierulu micu nu are de-câtu doue lobe, candu tóta lumea scie că esista si unu lobu medianu care pórtă numele de *vermisu*.

La pag. 55, ni spune că Insectivorele presinta maselele loru prevediute de *punte conice* pe coron'a loru.

Ore D-lu Mándru care, daca nu me insielu, este chiaru profesoru de Geometria la Scól'a tehnică, puté-va sa ni spuna D-sa, ce este unu *puntu conicu*? Me indoescu, si-mi vine sa credu mai usioru reportandu-me la originalu că si aici totu dictionariulu l'a datu de smintéla, că-ci se vede că D-sa crede că *point* si *pointe* este totu aceea; daca acést'a este adevératu, apói póte fi siguru că, chiaru celu din urma dintre elevii sei, 'i va spune că *point*, va se dica in adevéru *puntu*, éra *pointe*, va se dica *verfu ascutitu*

La pag. 56, ni spune că *tóte rumegatórele presinta córne pe fruntea loru*. Din *nenorocire* tótă nu presinta córne, din numerulu acestora sunt: Camil'a Lam'a si *Moschus moschiferus*.

La pag. 60, ni spune că tarsulu paseriloru la

estrimitatea sa inferiôra se termina prin o *tripla rotula*; si aice se insiêla tare D-lu Mândru, cã-ci ori-cine scie cã tarsulu la aceste animale se termina la estrimitatea sa inferiôra prin *trei faciete articulare*, dar' nu presinta nici-o urma de rotula sêu *rotula* cã sa întrebuintiezu limbagiulu D-sale.

Iu tine, pentru a terminã cu enumerarea eroriloru scientifique din faimôsa Zoologia a D-lui Mândru, erori de cari este decorata fia-care pagina din oper'a sa, me voiu marginia mai atrage atentiunea lectoriloru mei asupra nomenclaturei ciudate de care se servece in clasificatiunea sa, nomenclatura, care nu este nici frantiusêsca si nici romanêsca. Asiã, pentru cã sa nu aducu de-cãtu unu singuru esemplu, vedu cã imparte totu remnulu animalu in cinci *ambrasiamente*. Ore ce va fi intielegêndu D-sa prin acestu terminu, si de unde'i trage originea sa: de la cuventulu *embrasser* a imbraciosiã? nu-mi vine se crede cã D-sa sa fi divisatu animalele dupa numernlu imbraciosiariloru lora; ci este mai probabilu cã D-sa, a voitu sa romaniseze cuventulu francesu de *embranchement*, si a codalbit'o si aici. Ore pentru ce nu au întrebuintiatu unu terminu deja admisu in sciintia de *despartimentu*, care l'ar' fi scapatu macaru de rusînea acêst'a.

Conclusiune.

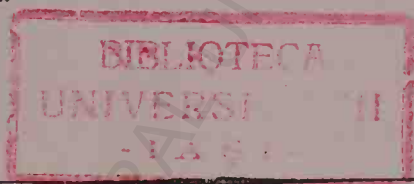
Daca acumu cautamu sa ni damu sêma de cunosciintiele castigate din acestu studiu bibliograficu, vomu putê conchide:

1. Că Zoologi'a, care a fostu obiectulu acestei critice, publicata cá prelucrare a D-lui Mandru, este o traductiune rea si neesacta, plina de erori neiertate atâtu de traducere, câtu si de sciintia, ce este facuta numai pentru a propagá ignorantia.

2. Că D-lu Mândru care singuru si-a demascatu forci'a sa scienifica prin publicatiunea acést'a, ar' trebui in interesulu garantiei instructiunii sa atraga a-tentiunea D-lui Ministru alu Instructiunii publice.

3. Că in adeveru, semi-invetiatii sunt mai periculosi de-câtu ignorantii.

Sunt nevoitu sa terminu cu critic'a bibliografica a Zoologiei D-lui Mândru pentru a-mi pastrá pucina cernela si pentru Botanic'a D-sale, ce ni se spune că este sub presa.

59 / 049.2) = 59

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEGATORIA
BIBLIOTECA UNIVERSITATII
IASI

10 NOEM. 1939

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

